

JAARVERSLAG 2010

KENNISPLATFORM ELEKTROMAGNETISCHE VELDEN EN GEZONDHEID

Duidelijkheid over elektromagnetische velden

KENNISPLATFORM

ELEKTROMAGNETISCHE VELDEN
EN GEZONDHEID

DUIDELIJKHEID OVER
ELEKTROMAGNETISCHE VELDEN

Jaarverslag 2010

INHOUDSOPGAVE

5

1.0 INLEIDING	5	5.0 GESPREK MET DE MAATSCHAPPIJ	19
2.0 HET KENNISPLATFORM, DUIDELIJKHEID OVER ELEKTROMAGNETISCHE VELDEN	7	5.1 Klankbordgroep Elektromagnetische Velden en Gezondheid	19
2.1 Begrijpelijke en eenduidige informatie	7	5.2 Denkgroep Elektrogevoeligheid	20
2.2 Samenwerken en kennis bundelen	8	5.3 Vragen over hoogspanningslijnen	20
2.3 Vergroten duidelijkheid over weten- schappelijke stand van zaken	8	BIJLAGE 1	
2.4 Eén boodschap van elk loket	8	PUBLICATIES KENNISPLATFORM	22
2.5 Burgers betrekken bij kennis- ontwikkeling	9	BIJLAGE 2	
2.6 Scheiding van verantwoordelijkheden	9	OVERZICHT BESTUURSLEDEN	
2.7 Ruimte voor innovatie	9	KENNISPLATFORM EMV	24
2.8 Nieuwe stroom van kennis uit onderzoek	10	BIJLAGE 3	
3.0 OVERZICHT 2010	11	FINANCIEEL OVERZICHT OVER VERSLAGPERIODE	25
3.1 Activiteiten 2010	11	BIJLAGE 4	
3.2 Kennisberichten	11	UITGENODIGDE ORGANISATIES KLANKBORD- GROEP EMV	26
3.3 Eerste indrukken	12		
4.0 KENNISPLATFORM EMV – ONDERDELEN	15		
4.1 Communicatieforum	15		
4.2 Wetenschapsforum	16		
4.3 Bestuur	16		
4.4 Platformbureau	17		
4.5 Samenwerking via de Elektronische werkomgeving	18		

1.0 INLEIDING

7

In 2010 heeft het Kennisplatform het thema elektromagnetische velden en gezondheid verder gebracht dan ooit. Partijen die voorheen lijnrecht tegenover elkaar stonden zijn nu met elkaar in gesprek, los van het wetenschappelijke bewijs wordt er gesproken over hulprichtingen en publicaties worden op voorhand aan de maatschappij geconsulteerd.

Alleen hadden we dat nooit gekund. Het siert dan ook alle organisaties die zich afgelopen jaren samen met ons vol voor het onderwerp hebben ingezet. Dit zijn zowel de leden van het platform als de deelnemers uit de Klankbordgroep. Voor deze grote inzet zijn we beloofd. Eind 2010 is besloten het Kennisplatform te verlengen. Geen vanzelfsprekendheid in tijden van hervormingen en bezuinigingen. Trots ben ik op het feit dat de betrokken ministeries naast de verlenging ook het nadrukkelijke verzoek hebben gedaan te verkennen welke onderwerpen nog meer voor het model van het Kennisplatform in aanmerking zouden kunnen komen.

Het was goed te zien dat in het laatste jaar van de eerste termijn van het Kennisplatform de stem van de maatschappij een absolute sleutelrol heeft gekregen. Het meest succesvolle voorbeeld daarvan is de Denkgroep Elektrogevoeligheid, opgericht na een oproep van de Stichting EHS aan het bestuur van het Kennisplatform om samen te kijken naar mogelijke onderzoeksvormen die het onderwerp elektrogevoeligheid (EHS) verder kunnen brengen. Tijdens de Denkgroep spraken deel-

nemers met verschillende visies op elektrogevoeligheid met elkaar over het in kaart brengen van de onbekende gebieden in de wetenschap. Na een spannend begin, waarin de deelnemers elkaar even moesten aftasten, werd al snel duidelijk dat er juist aandacht gevraagd werd voor verbetering van de hulp, ook bij het ontbreken van onderliggende wetenschappelijke kennis.

Afgelopen jaar is ook de website van het platform aangepakt en verbeterd. Hierdoor is de beschikbare informatie beter te vinden door de gebruiker. Daarnaast heeft het Kennisplatform de eerste schreden gezet op het gebied van social media. Met name het medium Twitter heeft grote mogelijkheden voor het peilen van gevoelens in de maatschappij. Dit helpt ons bij het bepalen van de vragen die er in de maatschappij leven.

Natuurlijk is er in 2010 ook gewerkt aan de duiding van verschillende wetenschappelijke publicaties. In totaal schreef het Kennisplatform dit jaar veertien eerste indrukken, bijvoorbeeld over het langverwachte Interphone onderzoek. Een onderzoek waarvoor in de media veel aandacht was. Het Kennisplatform heeft dezelfde dag nog een eerste indruk geschreven waarin een duidelijk standpunt werd weergegeven en waarmee deelnemers snel werden geïnformeerd.

Het Kennisplatform heeft bewezen zich te kunnen aanpassen aan de vragen en wensen van de maatschappij. Dit heeft ervoor gezorgd dat het Kennisplatform zich ook de komende vier jaar mag blijven inzetten voor de maatschappij. Een periode waarin we ons moeten blijven aanpassen. Je kunt immers de richting van de wind niet veranderen, wel de stand van je zeilen.

mr. dr. A.G.J.M. Rombouts

Voorzitter Kennisplatform Elektromagnetische Velden
en Gezondheid

2.0 HET KENNISPLATFORM, DUIDELIJK OVER ELEKTRO- MAGNETISCHE VELDEN

Het Kennisplatform EMV zorgt bij maatschappelijke vragen of zorgen snel, betrouwbaar en efficiënt voor duidelijkheid over onderzoek naar mogelijke gezondheidseffecten van elektromagnetische velden. Door met respect voor gevoeligheden in de samenleving wetenschappelijke kennis begrijpelijk te presenteren, zorgt het Kennisplatform EMV voor helderheid in het maatschappelijke debat. Ook de komende jaren zal hier veel behoefte aan zijn. Enerzijds omdat veel nieuwe onderzoeksresultaten beschikbaar komen, anderzijds omdat technische en maatschappelijke ontwikkelingen leiden tot bijvoorbeeld toenemend elektriciteitsgebruik en nieuwe draadloze communicatietoepassingen. Het is belangrijk burgers daar adequaat en juist over te informeren.

2.1 Begrijpelijke en eenduidige informatie

Burgers in Nederland hebben recht op eenduidige, heldere en transparante informatie. Zeker als het gaat om de eigen gezondheid en die van hun kinderen. Het Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid helpt via professionals burgers en werknemers wetenschappelijk onderzoek over de relatie tussen elektromagnetische velden en gezondheid te

begrijpen en op waarde te schatten. Daarbij gaat het om onderzoek naar draadloze communicatie, MRI-scanners, hoogspanningslijnen, elektrische apparaten, transformatorhuisjes, UMTS-masten, radar-installaties, etc.

2.2 Samenwerken en kennis bundelen

Het Kennisplatform EMV brengt alle betrokkenen samen.

Binnen het Kennisplatform EMV bundelen het RIVM, TNO, KEMA, het Agentschap Telecom, de GGD'en en ZonMw hun kennis. Zij treden gezamenlijk naar buiten met begrijpelijke en eenduidige informatie over elektromagnetische velden en gezondheid. Het Kennisplatform werkt direct samen met ministeries en de Gezondheidsraad. In de Klankbordgroep van het Kennisplatform is nauw overleg met tal van betrokken maatschappelijke organisaties en groeperingen.

2.3 Vergroten duidelijkheid over wetenschappelijke stand van zaken

Eenduidige en begrijpelijke informatie bevordert een helder debat in pers en samenleving.

Informatie uit onderzoek of op internet is vaak ingewikkeld en het is voor leken moeilijk om de kwaliteit en betrouwbaarheid van deze informatie te beoordelen. Ook voor professionals is het soms lastig feit en fictie van elkaar te onderscheiden. Dat leidde voorheen soms tot verschillende – en tegenstrijdige – boodschappen van diverse instituten, ministeries en andere overheidsorganen. De pers mat deze verschillen soms breed uit, waardoor er onduidelijkheid en ogenschijnlijke tegenstellingen ontstonden. Dat leidde tot nieuwe vragen en ongerustheid onder de bevolking. Het Kennisplatform EMV biedt duidelijkheid. Het platform bundelt informatie uit onderzoek, beoordeelt dit onderzoek op haar wetenschappelijke waarde en geeft snel en in begrijpelijke taal duidelijkheid over de praktische betekenis ervan. De informatie van het Kennisplatform is voor iedereen beschikbaar.

2.4 Eén boodschap van elk loket

Mensen krijgen bij elk loket hetzelfde wetenschappelijk verantwoorde antwoord.

Het Kennisplatform zorgt ervoor dat de aangesloten organisaties en hun medewerkers (bijvoorbeeld GGD-artsen) voortdurend op de hoogte zijn van vragen of mogelijke onrust uit de samenleving, waarbij het

Kennisplatform heldere en wetenschappelijk onderbouwde antwoorden formuleert. Daardoor krijgt iedere burger of persvertegenwoordiger, ongeacht bij welk loket hij of zij aanklopt, antwoord op basis van dezelfde informatie.

2.5 Burgers betrekken bij kennisontwikkeling

De nauwe contacten met maatschappelijke groeperingen zorgen voor nieuwe onderzoeksvragen en heldere communicatie die rekening houdt met alle gevoeligheden die in de samenleving bestaan.

Via de Klankbordgroep van het Kennisplatform EMV kunnen allerlei maatschappelijke groeperingen direct kennis nemen van wetenschappelijke output. Met deze organisaties wordt gesproken over hun zorgen en vragen. Het Kennisplatform EMV houdt ook sterk rekening met hun wensen. Zo dragen zij onderwerpen aan voor nieuwe kennisberichten. In klankbordgroeptijden vindt publiek debat over EMV en gezondheid plaats. Dit kan leiden tot nieuwe onderzoeksvragen.

2.6 Scheiding van verantwoordelijkheden

Door verantwoordelijkheden te scheiden wordt de discussie over feit en fictie binnen het domein van het Kennisplatform gevoerd en kunnen ministeries op basis van heldere informatie beleid ontwikkelen.

Het Kennisplatform produceert als zelfstandige organisatie kennis over wetenschappelijk onderzoek. Kennis en ervaring worden gebundeld met respect voor bestaande taken en verantwoordelijkheden van zowel de samenwerkende organisaties als ministeries en de Gezondheidsraad. Waar nodig wordt de Gezondheidsraad verzocht om advies. Ministeries en andere overheidsorganen kunnen de kennis van de via het platform samenwerkende organisaties gebruiken voor beleidsontwikkeling. Het verheldert de discussies en verlicht de lasten van overheidsinstanties aanzienlijk. Door zelfstandig kennisbeheer en communicatie ontbreekt de schijn van sturing van onderzoeksvragen door vooringenomenheid. Het platform geeft ruimte aan het politiek en maatschappelijk debat.

2.7 Ruimte voor innovatie

Om de impact van technologische innovaties goed te kunnen beoordelen is het belangrijk dat iedereen beschikt over heldere en begrijpelijke informatie omtrent eventuele gezondheidseffecten van elektromagnetische velden.

In de nabije toekomst krijgen burgers steeds vaker te maken met elektromagnetische velden, zowel in het privéleven als in werksituaties. Nieuwe toepassingen van apparatuur in bijvoorbeeld de communicatiesector, ziekenhuizen of bij Defensie zorgen daarvoor. Bovendien zal door de verduurzaming van de samenleving in de totale energievoorziening het aandeel elektriciteit fors groeien, waardoor energietransport via hoogspanningslijnen toeneemt. De inzet van het Kennisplatform maakt een maatschappelijke afweging van deze ontwikkelingen beter mogelijk.

2.8 Nieuwe stroom van kennis uit onderzoek

De toename van onderzoeksresultaten zal de komende jaren extra inspanning van het Kennisplatform vragen.

De Nederlandse overheid heeft bij ZonMw een belangrijk onderzoeksprogramma naar elektromagnetische velden geïnitieerd. De komende tijd zal dit onderzoeksprogramma veel nieuwe kennis produceren. Ook in andere landen wordt momenteel veel onderzoek verricht. Bij allerlei geledingen binnen de samenleving bestaat veel belangstelling voor de resultaten van al dit onderzoek. Begrijpelijke uitleg, duiding en toelichting door het Kennisplatform kunnen bijdragen aan beter begrip en een heldere discussie over de vele wetenschappelijke onderzoeksresultaten die de komende jaren zullen volgen.

3.0 OVERZICHT 2010

3.1 Activiteiten 2010

Dialogo, consensus en wederzijds begrip. Thema's waaraan het Kennisplatform het afgelopen jaar heeft gewerkt. Intensieve gesprekken met maatschappelijke partijen en organisaties hebben geresulteerd in een informatiemodel waardoor er in de stukken van het kennisplatform meer ruimte is voor verschillende maatschappelijke visies op het onderwerp elektromagnetische velden, en de aanwezigheid daarvan in de maatschappij. Deze werkwijze heeft in 2010 een stempel gedrukt op de activiteiten van het Platform.

Naast alle activiteiten die invulling geven aan maatschappelijke visie stond 2010 in het teken van verlenging van de activiteiten. Met name op bestuursniveau zijn succesvolle inspanningen geleverd die hebben geresulteerd in een verlenging van het Kennisplatform tot en met 2014.

3.2 Kennisberichten

Het Kennisplatform heeft in 2010 gewerkt aan berichten over:

- Elektrogevoeligheid,
- Kinderen en elektromagnetische velden,
- Mobiele communicatie en gezondheid,
- Elektromagnetische velden op het werk.

De berichten over mobiele telecommunicatie en de werksituatie zijn in concept klaar en zijn voorgelegd aan de Klankbordgroep voor een commentaarronde. Het bericht over Kinderen en elektromagnetische velden wordt in de loop van 2011 aan de Klankbordgroep voorgelegd.

Speciale aandacht was er voor het bericht Elektrogevoeligheid.

Na bespreking van de reacties uit de Klankbordgroep is besloten het bericht te herschrijven, met extra aandacht voor de verschillende maatschappelijke standpunten ten aanzien van het onderwerp.

Over de inhoud van het bericht zijn in 2010 verschillende gesprekken met maatschappelijke organisaties gevoerd.

3.3 Eerste indrukken

Voorlichting valt en staat bij snelle en accurate informatieverschaffing.

Het Kennisplatform heeft in 2010 middels Eerste indrukken gezorgd voor snelle informatie waarmee de professionals van deelnemende organisaties snel een toelichting krijgen op de wetenschappelijke, technische en maatschappelijke achtergronden van wetenschappelijke publicaties en overige mediaberichten. Eerste indrukken die in het oog springen zijn de Eerste indrukken over nieuw onderzoek naar hoogspanningslijnen en kinderleukemie en de Interphone onderzoeksresultaten. In bijlage 1 vindt u een overzicht waarin ook de opgestelde Eerste indrukken staan vermeld.

In 2010 is besloten Eerste indrukken zodra deze gereed zijn extern te verspreiden. Het Kennisplatform heeft criteria opgesteld om te verduidelijken wanneer een Eerste indruk wordt gemaakt. Deze criteria maken duidelijk op welke publicaties het platform reageert.

- De publicatie geeft nieuwe inzichten in de gezondheidseffecten van elektromagnetische velden;
- De publicatie bevestigt bestaande inzichten, maar is opvallend goed uitgevoerd;
- Over de publicatie wordt in de media bericht;
- Een deelnemer verzoekt om een bericht over een publicatie.

Over het merendeel van de uitgebrachte publicaties wordt geen Eerste indruk uitgebracht. Er worden dus veel meer publicaties bestudeerd dan dat er Eerste indrukken worden uitgebracht.

Kennisbericht

In kennisberichten wordt ingegaan op bepaalde onderwerpen. Daarvoor wordt de beschikbare wetenschappelijke literatuur bestudeerd en in samenhang verduidelijkt voor de Nederlandse situatie. Het gaat daarbij om complexe en soms controversiële onderwerpen zoals kinderleukemie in de buurt van hoogspanningslijnen. Dit soort berichten komen met een grote mate van nauwkeurigheid en complexiteit tot stand, kenmerken die vanzelfsprekend hun weerslag op de snelheid van het verschijnen hebben.

Eerste indrukken

Eerste indrukken zijn snelle eerste duidingen door het Kennisplatform van wetenschappelijke publicaties en media-aandacht die op korte termijn, bij voorkeur dezelfde dag, uitgebracht worden. Daarbij wordt aangegeven of de publicatie aanleiding zou kunnen vormen voor het wijzigen van conclusies zoals eerder beschreven in kennisberichten. Indien daar aanleiding voor is wordt die Eerste indruk uitgewerkt in een uitgebreider kennisplatform bericht. Op deze wijze worden kennisberichten actueel gehouden.

4.0 KENNISPLATFORM EMV

17

ONDERDELEN

4.1 Communicatieforum

In het Communicatieforum zitten vertegenwoordigers van alle deelnemende organisaties, van sommige organisaties zijn er meerdere personen betrokken vanwege de verschillende expertises. Voorzitter van het forum is dr F. (Fred) Woudenberg, werkzaam bij de GGD Amsterdam.

Het Communicatieforum heeft binnen het Kennisplatform een centrale rol bij de signalering van maatschappelijke vragen die vervolgens centraal staan bij het bepalen van onderwerpen voor publicaties. De leden van het Communicatieforum functioneren als linking pin tussen het platform en de deelnemende organisaties en vormen een belangrijk klankbord bij de totstandkoming van de communicatiestrategie van het Kennisplatform.

In 2010 heeft het Communicatieforum zich gericht op de communicatieve voorbereiding van de kennisberichten 'Kinderen en Elektromagnetische velden' en 'Elektromagnetische velden op het Werk', de implementatie van de vernieuwde website en de mogelijkheden om sociale media in te zetten voor de communicatieactiviteiten van het Kennisplatform.

Naast de bovengenoemde activiteiten, heeft het Communicatieforum in 2010 onder andere de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Begeleiden van het uitbrengen van berichten, waaronder het helpen opstellen van aanbiedingsbrieven, Q&A's en het verzamelen en bespreken van reacties van deelnemende organisaties en het publiek op berichten;
- Deelnemen aan radio-interviews;
- Ondersteuning van organisaties, bijvoorbeeld door het organiseren van cursussen;
- Deelnemen aan gesprekken met maatschappelijke organisaties.

4.2 Wetenschapsforum

Het Wetenschapsforum is het wetenschappelijk geweten van het Kennisplatform. Het zorgt voor de inhoudelijke kennis en houdt de stand van de wetenschap bij. Daarbij wordt speciaal gelet op de relevantie voor de Nederlandse situatie en wordt aangesloten bij vraagstukken over mogelijk handelingsperspectief. Voorzitter van het forum is prof. dr ir E. (Erik) Lebret, werkzaam bij het RIVM en deeltijd hoogleraar bij het Institute of Risk Assessment Sciences, Universiteit Utrecht.

De afzonderlijke leden, elk vertegenwoordiger van hun eigen organisatie, zorgen ervoor dat de inhoudelijke kennis van de organisaties binnen de producten van het Kennisplatform gedeeld worden.

Het wetenschapsforum heeft zich in 2010 beziggehouden met de inhoud van Kennisberichten en Eerste Indrukken. Daarnaast geeft het Wetenschapsforum input voor vragen die gesteld worden vanuit deelnemende organisaties. In het Wetenschapsforum zijn alle deelnemende organisaties vertegenwoordigd. In het bijzonder heeft het wetenschapsforum zich bezig gehouden met de wetenschappelijke onzekerheden en de vraag hoe deze onzekerheden tot uitdrukking kunnen worden gebracht in de kennisplatformberichten.

4.3 Bestuur

Het bestuur van het Kennisplatform bestaat uit bestuursleden van deelnemende organisaties, waardoor tijdens de bijeenkomsten

draagkrachtige afspraken kunnen worden gemaakt. De bestuursleden zijn benoemd door de Staatsecretaris van Infrastructuur en Milieu. De voorzitter van het Kennisplatform is mr dr A.G.J.M. Rombouts, burgemeester van 's-Hertogenbosch. Een overzicht van de bestuursleden is opgenomen in bijlage 2.

Het bestuur heeft in 2010 in het bijzonder aandacht besteed aan het versterken van de positie van de Klankbordgroep. Ook is nadrukkelijk gesproken over hoe in de berichten om te gaan met wetenschappelijke onzekerheden en de maatschappelijke visies ten aanzien van EMV. Natuurlijk heeft het bestuur ook indringend gesproken over de evaluatie van het Kennisplatform en de vraag 'of en hoe' het platform zou worden gecontinueerd na 31 december 2010.

Naast de periodieke bestuursvergaderingen hebben bestuursleden gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de Stichting Elektrohy-persensitiviteit, StopUMTS, Nederlands Instituut voor Bouwbiologie en Ecologie, Tennet, de Gezondheidsraad en de Ministeries van Infrastructuur & Milieu en Economische Zaken, Landbouw & Innovatie.

4.4 Platformbureau

Het Platformbureau is gehuisvest bij het RIVM, te Bilthoven en is inhoudelijk verantwoording verschuldigd aan het bestuur van het Kennisplatform. Het bureau bestaat uit enerzijds structurele capaciteit die in dienst is bij het RIVM en anderzijds uit ondersteunende experts die werkzaam zijn bij de aan het Kennisplatform deelnemende instellingen. Het bureau staat onder leiding van de algemeen secretaris ir R.M. van der Graaf.

Het bureau heeft afspraken gemaakt met de deelnemende organisaties over de ondersteuning bij en het voorbereiden van de eerste indrukken, kennisberichten en het beantwoorden van toonbankvragen. Daarbij zijn ook afspraken gemaakt over de vergoeding van de organisaties voor activiteiten die verder gaan dan de activiteiten die zij al uitvoeren ter invulling van de eigen taak. In bijlage 3 is de vastgestelde en gerealiseerde begroting te vinden.

Om het Kennisplatform te helpen haar doelen te bereiken heeft het Platformbureau drie belangrijke taken:

- Het bestuur en de fora ondersteunen. Hierbij valt te denken aan onder andere het organiseren van de vergaderingen en het zorgen van verslaglegging hiervan, de communicatie tussen de verschillende groepen van het Kennisplatform en het (laten) beantwoorden van vragen die binnenkomen via de verschillende deelnemende organisaties.
- Het organiseren van de Klankbordgroepbijeenkomsten. Er wordt naar gestreefd om de Klankbordgroepbijeenkomst om de 9 maanden bijeen te laten komen. Om de agenda te bepalen voor de bijeenkomsten wordt getracht iedere organisatie die deel uitmaakt van de Klankbordgroep persoonlijk te spreken. Op basis hiervan wordt vastgesteld welke vragen die in de maatschappij spelen prioriteit krijgen op de Klankbordgroepbijeenkomst en bij het schrijven van kennisberichten.
- Het platformbureau is het contactpunt voor media die vragen hebben over EMV of over verschenen kennisberichten over EMV. In de verslagperiode zijn circa 65 gesprekken gevoerd met landelijke en regionale media. Dat heeft geleid tot circa 10 radio- en televisie-interviews en direct en indirect tot tientallen verduidelijkende artikelen in dagbladen en vaktijdschriften.

4.5 Samenwerking via de Elektronische werkomgeving

In 2010 is de elektronische werkomgeving volledig in gebruik genomen. Dat maakt het mogelijk om documenten uit te wisselen, discussies te starten en vergaderruimtes te creëren en een gezamenlijk e-mail systeem te gebruiken. Daardoor is het mogelijk om wisselende medewerkers van verschillende organisaties die op verschillende plekken in het land zijn gehuisvest samen te laten werken aan dezelfde documenten. Ook is het daardoor mogelijk om met één gezicht naar buiten op te treden, e-mail en documenten zijn op alle plaatsen beschikbaar en worden centraal ondersteund. De kwaliteit van service is daardoor niet langer afhankelijk van de locatie van de medewerkers.

5.0 GESPREK MET DE MAATSCHAPPIJ

5.1 Klankbordgroep Elektromagnetische Velden en Gezondheid

De Klankbordgroep EMV bestaat uit landelijke maatschappelijke organisaties die opkomen voor specifieke belangen van bijvoorbeeld burgers, bedrijven, werknemers, werkgevers en overheid, maar geen onderdeel uitmaken van het Kennisplatform EMV. In het bijzonder nodigt het Kennisplatform organisaties uit die te maken hebben met de gezondheidsaspecten van elektromagnetische velden (zie bijlage 4).

In 2010 zijn 24 Maatschappelijke belangenorganisaties uitgenodigd om samen te praten over elektromagnetische velden, onderzoek en de daarmee samenhangende maatschappelijke vragen en zorgen. De Klankbordgroep EMV is opgericht om te kunnen signaleren welke vragen er spelen in de maatschappij en de producten van het Kennisplatform te toetsen aan deze vraag.

In 2010 is veel aandacht besteed aan de dialoog tussen de maatschappij en het Kennisplatform. De Klankbordgroep vervult hierbij een belangrijke rol. Om de positie van de Klankbordgroep te versterken heeft het bestuur aan de Minister voorgesteld de positie van de Klankbordgroep expliciet te beschrijven in het Instellingsbesluit van het Kennisplatform. Overeenkomstig dat verzoek heeft het bestuur in 2010 besloten de Klankbordgroep de mogelijkheid te geven te reageren op concept-kennisberichten van het Kennisplatform.

5.2 Denkgroep Elektrogevoeligheid

De tijdelijke Denkgroep Elektrogevoeligheid is ingezet in reactie op bespreking van het onderwerp Elektrogevoeligheid in de Klankbordgroep EMV. Via meerdere bijeenkomsten hebben mensen die klachten ervaren, hulpverleners en wetenschappers zich samen gebogen over de vraag welke hulp en kennis mensen wensen die gezondheidsklachten ervaren nabij bronnen van elektromagnetische velden. De Denkgroep heeft bijgedragen aan wederzijds begrip tussen organisaties met verschillende visies op het onderwerp elektrogevoeligheid. Onderzoek zou zich moeten richten op diagnose en de mate van voorkomen in Nederland. Daarnaast zou verkend moeten worden of de hulp aan elektrogevoeligen beter kan worden georganiseerd.

Het verslag is eind 2010 voor bespreking en vervolgafspraken aangeboden aan de Klankbordgroep.

5.3 Vragen over hoogspanningslijnen

Het Steunpunt Hoogspanningslijnen, ingesteld door het voormalig Ministerie van VROM is eind 2010 beëindigd. Het Steunpunt was opgericht om gemeenten te ondersteunen bij vragen die ontstonden door het advies van het ministerie ten aanzien van hoogspanningslijnen. Het Steunpunt was een tijdelijk project.

Toen in de loop van 2010 duidelijk werd dat het project 'Steunpunt Hoogspanningslijnen' niet verlengd zou worden heeft het Ministerie van Infrastructuur en Milieu het Kennisplatform gevraagd om de vragenfunctie ten aanzien van hoogspanningslijnen zoveel mogelijk over te nemen. Gemeenten kunnen op de website van het Kennisplatform terecht voor informatie. Als men de gewenste informatie hier niet kan vinden kan ook via mail of telefoon informatie gevraagd worden.

Meer invloed Klankbordgroep EMV

Naast de mogelijkheid om onderwerpen te agenderen wordt de Klankbordgroep intensiever betrokken bij het ontwikkelen van kennisberichten.

De Klankbordgroep wordt geïnformeerd over het werkplan en wordt in staat gesteld te reageren op de concepten en suggesties te doen. Het wetenschapsforum en communicatieforum zullen bespreken hoe deze reacties vervolgens worden verwerkt.

De belangrijkste maatschappelijke invalshoeken worden duidelijk beschreven, de beschikbare kennis en belangrijke onzekerheden worden samengevat en er wordt aangegeven welke handelingsperspectieven er zijn.

BIJLAGE 1

OVERZICHT VAN DOCUMENTEN KENNISPLATFORM EMV 2010

Type	Titel / Beschrijving	Datum document	Type	Titel / Beschrijving	Datum document
1 ^e indruk	Effecten van GSM achtige velden op de ontwikkeling en effecten van Alzheimer bij muizen.	2010 - 0107	1 ^e indruk	Gezondheidsraad beoordeelt onderzoek Adang naar effecten van radiofrequente velden op ratten.	2010 - 0609
1 ^e indruk	De blootstelling aan elektromagnetische velden afkomstig van 18' TERMA walradars.	2010 - 0126	Publicatie	Jaarverslag Kennisplatform EMV 2008 – 2009, Snel en Helder.	2010 - 0618
1 ^e indruk	Publieke weerstand tegen intelligente energiemeters in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk	2010 - 0216	Advies	Continuering Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid	2010 - 0712
Publicatie	Jaarplan 2010 Kennisplatform EMV	2010 - 0218	Publicatie	Maatschappelijk Technische Toekomstverkenning EMV	2010 - 0712
1 ^e indruk	Kinderleukemie komt in de gemeente Oirschot niet vaker voor.	2010 - 0224	1 ^e indruk	WHO onderzoeksagenda voor radiofrequente elektromagnetische velden	2010 - 0820
1 ^e indruk	Gezondheidsaspecten bij het verhogen van het zendvermogen t.b.v. Publieke FM omroep op de Gerbrandytoren te IJsselstein.	2010 - 0302	1 ^e indruk	Mediaberichtgeving over Defensie en veiligheidsmarges HAWK radar	2010 - 0901
1 ^e indruk	Hersentumoren bij kinderen en blootstelling aan magnetische velden.	2010 - 0309	1 ^e indruk	Nieuwe ICNIRP richtlijn voor laagfrequente EM-velden minder strenge limieten nu van toepassing op alle lichaamsdelen	2010 - 1012
1 ^e indruk	Publicatie Focke: DNA effecten bij sterke 50 Hz magnetische velden.	2010 - 0325	1 ^e indruk	Havas: Onderzoek naar beïnvloeding hartritme door draadloze telefoon.	2010 - 1022
Publicatie	Kennisplatform EMV, duidelijkheid over elektromagnetische velden.	2010 - 0400	1 ^e indruk	Verkenkend onderzoek naar bomen en WIFI zendsignalen.	2010 - 1118
1 ^e indruk	Publicatie Franzellitti: Tijdelijk DNA effect door GSM1800.	2010 - 0401	1 ^e indruk	Nieuw onderzoek naar hoogspanningslijnen en kinderleukemie komt in grote lijnen overeen met conclusies van eerder onderzoek maar laat zwakkere verbanden zien.	2010 - 1118
Kennisbericht	Wetenschappelijke onderzoeksmethoden	2010 - 0401	1 ^e indruk	Publicatie Fazzo: Onderzoek naar ziekten nabij een 60 kV hoogspanningslijn.	2010 - 0406
1 ^e indruk	Media Aandacht: Plaatsing Eerste Wintrack Mast voor hoogspanningslijn.	2010 - 0422	Kennisbericht	(Concept)-kennisbericht Mobiele communicatie en Gezondheid, voorgelegd aan Klankbordgroep EMV.	2010 - 1129
Publicatie	Omgaan met EMV onzekerheden: wetenschap en communicatie. Publicatie in samenwerking met het Copernicus Instituut van de Rijksuniversiteit Utrecht	2010 - 0505	Kennisbericht	(Concept)-kennisbericht Elektromagnetische velden op het werk, voorgelegd aan Klankbordgroep EMV.	2010 - 1129
1 ^e indruk	Interphone onderzoekers concluderen geen toename hersentumoren door mobiel bellen.	2010 - 0517	1 ^e indruk	Lloyd's Emerging Risk Team Report; Elektromagnetische velden van Mobiele telefoons: recente ontwikkelingen	2010 - 1202
Publicatie	Verslag 4e Bijeenkomst Klankbordgroep EMV.	2010 - 0607			

BIJLAGE 2

OVERZICHT BESTUURSLEDEN KENNISPLATFORM EMV

BIJLAGE 3

FINANCIËEL OVERZICHT 2010

Overzicht begroting en realisatie 2010

Voorzitter		Jaarplan deel	Begroting 2010	Realisatie 2010*
mr.dr. A.G.J.M. Rombouts		Bureau		
Deelnemer	Bestuurslid	– Capaciteit en Huisvesting	205.000	243.849
Agentschap Telecom	mr.drs. P.A. Spijkerman (plv. mr. J.N. Houdijk)	– Materiële kosten Bureau	25.000	25.000
GGD Nederland, vereniging voor GGD'en	dr. L.F.L. de Vries (plv. J.D. van Luipen)	Ondersteuning Wetenschapsforum	170.000	207.997**
KEMA	ir. P.J.J.G. Nabuurs (plv. Th. Aarten)	Ondersteuning Communicatieforum	90.000	60.771
RIVM	dr.ir. R.D. Woittiez (plv. dr. R.C.G.M. Smetsers)	Voorzitter vergoeding plus onkosten	23.000	23.000
TNO	ir. P.A.O.G. Korting, tot 1 december 2010 (plv. L. Hoedemaker)	Organisatiekosten klankbordgroep EMV, conferenties vergaderingen publicaties	80.000	71.246
ZonMw	H.J. Smid (plv. dr.ir. J.O. de Boer)	Reisbudget	10.000	1.249
		Basisregeling deelname platform activiteiten, toonbankvragen, voorbereiding berichten	461.000	386.333
		Onderhoud Elektronische werkomgeving en website	30.000	51.771***
		Evaluatie Kennisplatform 2010	10.000	17.910
		Gezondheidsraad	95.000	96.000
		Totaal	1.199.000	1.185.125

* De realisatie op basis van ontvangen facturen. De totaalrealisatie bedraagt 1.185.125 € oftewel 99% van het begrote budget.

** De Denkgroep Elektrogevoeligheid waartoe in 2010 is besloten heeft geleid tot een toename van de inhoudelijke voorbereidingsactiviteiten door de secretaris van het Wetenschapsforum.

*** De invoering van de elektronische werkomgeving heeft geleid tot een incidentele overschrijding van de daarvoor begrote post.

Organisaties die zijn uitgenodigd voor de klankbordgroep Elektromagnetische velden en gezondheid. Verder zijn ook uitgenodigd de onderzoekers die in het kader van het ZonMw onderzoeksprogramma EMV&G subsidie toegekend hebben gekregen.

Uitgenodigde Klankbordgroep deelnemers

- Arbounie, www.arbounie.nl
- FNV-ARBO, Bureau Beroepsziekten FNV, www.bbzfnn.nl
- ICT-Office, www.ictoffice.nl
- International EMF Alliance, www.international-emf-alliance.org
- Luchtverkeersleiding Nederland - LVNL, www.lvnl.nl
- Meldpunten Netwerk Gezondheid en Milieu – MGM, www.mngm.nl
- MKB-Nederland (technologiecommissie), www.mkb.nl
- Monet, www.monet-info.nl
- Nationaal Platform Stralingsrisico's (NPS), www.stralingsrisicos.nl
- Nederlands Instituut voor Bouwbiologie en Ecologie – NIBE, www.nibe.nl
- Nederlandse Federatie van Kankerpatiëntenorganisaties, www.kankerpatient.nl
- Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra – NFU, www.nfu.nl
- Nederlandse opstelpunten voor ether communicatie – NOVEC, www.novecbv.nl
- Nederlandse Vereniging Medische Beeldvorming en Radiotherapie (NVMBR), www.nvmbnr.nl
- Netbeheer Nederland, www.netbeheernederland.nl
- Stichting Elektro Hypersensitiviteit – EHS, www.stichtingehs.nl
- Stichting Natuur en Milieu, www.snm.nl
- STOP UMTS, www.stopumts.nl
- Tennenet, www.tennet.nl
- URSI Nederland, www.ursi.nl
- Vereniging Europese Beveiligingsbedrijven, www.veb.nl
- Vereniging van de Nederlandse Chemische Industrie (VNCI), www.vnci.nl
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten – VNG, www.vng.nl
- Vereniging voor Experimenteel Radio Onderzoek Nederland – (VERON), www.veron.nl
- VNO-NCW / FME, www.fme.nl

Overige uitgenodigden

- Gezondheidsraad
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
- Ministerie van Defensie
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Onderzoekers ZonMw programma EMV&G

Colofon

Het Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid is een samenwerkingsverband van RIVM, TNO, KEMA, Agentschap Telecom, de GGD'en en ZonMw.

Uitgave:

Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid

Tekst:

Bureau Kennisplatform Elektromagnetische Velden en Gezondheid

Vormgeving:

RIVM

Bilthoven, augustus 2011

Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.

www.kennisplatform.nl

